Jelena Kaić

Umjetnost u službi marketinga: opremanje Pivnice Kraluš i Podravkinog rekreacijskog centra

KLJUČNE RIJEČI:
Podravka, Pivnica Kraluš, Podravkin rekreacijski centar, Zlatko Kauzlarić Atač, marketing, ugostiteljstvo

Nakon otvaranja *Panonske pivovare* 1972. godine, a u skladu sa svojom marketinškom politikom, Podravka otvara lanac pivnica u svojoj okolini. Među njima se uređenjem i umjetničkim opremanjem, pod vodstvom Zlatka Kauzlarića Atača, najviše istaknula ona koprivnička. Podravkin rekreacijski centar otvoren je 1976. godine u okolici grada. Kao i u Pivnici, njegovo idejno rješenje osmislio je tim s Atačom na čelu. Oba ugostiteljska objekta svojim izgledom, ponudom jela i pića te događanjima koja se ondje odvijaju slave i promoviraju Podravku i Podravinu. Cilj ovog teksta povezivanje je spomenutih činjenica s uhodanim marketinškim praksama tvrtke, usklađenima s državnom politikom, u kojima su lokalna umjetnost i etnologija imale ključnu ulogu. Rad je dio opširnijeg istraživanja autorice o marketinškoj ulozi umjetnosti u Podravci.

1. Uvod

Do početka sedamdesetih godina 20. stoljeća, koprivnička je Podravka već bila važan privredni faktor, a osim kao tvornica hrane, imala je ključnu ulogu u društvenom životu svojih radnika i lokalnog stanovništva. Imenom usko vezana uz kraj u kojem je osnovana, bila je prepoznatljiva po zaštitnim znakovima, srcu i pijetlu. Nadalje, u Podravki se dotad velika pažnja posvećivala kulturnim potrebama radnika, a prve takve akcije bile su organizirane u okviru sindikata ili u vezi s propagandnim programima. Također, tvrtka je sponzorirala kulturna zbivanja u Podravini i okolici.[1] Prilikom uređivanja Podravkine poslovne zgrade u Marinkovićevoj ulici (danas Ulica Ante Starčevića) u Koprivnici 1966. godine tvrtka je od Ivana Generalića kupila sliku Pijetao.[2] Dvije godine kasnije u istoj ulici sagrađena su nova proizvodna postrojenja pred koja su postavljene brončane skulpture kipara Ivana Sabolića koje predstavljaju podravske žene odjevene u nošnje, popularno nazvane Koritarkama zbog korita koje nose na svojim glavama.[3] Najraniji su to spomeni tvrtkinih akvizicija i obogaćivanja tvorničkog kruga umjetninama.

Jednako su među Podravkašima bili poticani sport i rekreacija: prve sportske organizacije u tvrtki postojale su još od 1957. godine kada je osnovano Streljačko društvo Podravka.[4] Godine 1967., nakon što je prvi put poslana veća grupa radnika s djecom na Jadran, počinje organizirano korištenje godišnjeg odmora,[5] a početkom sedamdesetih sagrađeno je Podravkino odma-

1 FELETAR, Dragutin. *Prilozi za povijest „Podravke"*. Koprivnica: SOUR „Podravka" Koprivnica, 1980., 141.
2 Informaciju ustupila Nada Matijaško iz Podravkinog Muzeja prehrane 30. 6. 2026., a potvrđena je u: PIJETAO NA GRIČU, 1987. (ur. Vjekoslav Prvčić), Koprivnica, Zagreb: SOUR „Podravka", MTM (katalog izložbe) koji navodi Generalićevo djelo s datacijom jasno čitljivom i na njegovoj reprodukciji.
3 *Podravke u bronci.* // Glas Podravine XX, 10 (9. 3. 1968.), 1.
4 FELETAR, Dragutin. *Nav. dj.*, 391.
5 FELETAR, Dragutin. *Nav. dj.*, 141.



Slika 1. „Seljačka soba" u Pivnici „Kraluš" (snimila: Jelena Kaić).



Slika 2. Zlatko Kauzlarić Atač, Slika u Pivnici „Kraluš" (snimila: Jelena Kaić).

ralište u Pirovcu.[6] Gradnjom i otvaranjem prvog suvremenog hotela u Koprivnici 1969. godine tvrtka je ušla u područje ugostiteljstva.[7]

Istodobno, proizvodni asortiman u tom je razdoblju bio neprestano širen, a Podravkini stručni timovi još su 1966. godine počeli razmišljati o proizvodnji piva. U studenom 1967. godine Radnički savjet donio je odluku da se započne s pripremama za izgradnju *Panonske pivovare*, što je započeto u kolovozu 1970. godine. Prvo pivo, *Panonia pils*, na tržište je stiglo krajem rujna 1971. godine, a Pivovara je službeno otvorena nešto kasnije, u listopadu 1972. godine. Navedeno je iniciralo uređivanje i otvaranje lanca specijaliziranih pivnica u Koprivnici i okolici.[8]

Podravka je lokalno stanovništvo pomagala i pri obrazovanju, studentskim stipendijama, a među stipendistima našao se i tad još neafirmirani umjetnik Zlatko Kauzlarić Atač. On je u intervjuu za Glas Podravine i Prigorja 1996. godine otkrio kako je prilikom jednog od svojih posjeta Podravki u sedamdesetima na stolu vidio projekte za „nekakav bircuz" što je prepoznao prema folklornim elementima koji su, očito, trebali biti dio njegova uređenja. Nakon saznanja da se radi o projektu za buduću Pivnicu u Koprivnici, Podravkinim je rukovodiocima predložio da je uredi, na što su oni pristali. U potrazi za inspiracijom Atač je s Josipom Turkovićem i Vladimirom Kostjukom otišao na put u Bavarsku gdje su posjetili „sve manje i više poznate pivnice".[9] Iako je kasnije istaknuo kako je ondje nije pronašao,[10] očito je da su Podravkina marketinška politika, izvorni plan Pivnice s folklornim elementima i tradicijsko uređenje bavarskih objekata imali utjecaja na njegovu koncepciju, a kao i on, njegovi su budući suradnici, primjerice Josip Turković, bili Podravkini stipendisti. Nadalje, prema svojim riječima Atač je tadašnjem glavnom direktoru Podravke Pavlu Gažiju predložio kupnju Sulimanovićeva brda u Starigradu nedaleko Koprivnice i ondje izgradnju ugostiteljskog objekta nalik podravskim kletima, što je bilo prihvaćeno.[11] Ipak, ovo treba uzeti s rezervom jer je Podravka do početka gradnje rekreacijskog centra u Starigradu već mnogo uložila u slične objekte za svoje radnike, bila uhodana u ugostiteljstvu te očito zadovoljna izgledom svoje novouređene Pivnice u Koprivnici. U svakom slučaju, Pivnica nazvana *Kraluš*, po krugu pivske pjene koji ostaje na dnu krigle i po ogrlici što su je Podravke stavljale oko

6 *Izgradnja odmarališta u Pirovcu.* // Podravka XXVI, 893 (4. 6. 1987.), 10.
7 FELETAR, Dragutin. *Nav. dj.*, 228.
8 FELETAR, Dragutin. *Nav. dj.*, 230–231.
9 ERNEČIĆ, Dražen. *Slikarevo kazalište u Koprivnici.* // Glas Podravine i Prigorja LI, 19 (10. 5. 1996.), 5.
10 GROBENSKI, Ivan. *Želja mi je oslikati Podravkine silose, a gradski trg trebalo je spojiti sa Svilarskom ulicom.* // Glas Podravine i Prigorja (16. 9. 2022.), 10–11.
11 ERNEČIĆ, Dražen. *Nav. dj.*, 5.

vrata,[12] otvorena je u rujnu 1972. godine.[13] Krajem srpnja 1976. godine, svečano je, prerezivanjem girlande od klasja pšenice, otvoren i Podravkin rekreacijski centar.[14]

U nastavku rada bit će opisano umjetničko uređenje navedenih Podravkinih ugostiteljskih objekata, s naglaskom na utjecaj tih projekata na daljnje marketinške poteze tvrtke. Istaknut će se i veza tvrtkinih promotivnih praksi s aktualnom državnom politikom. Prilikom istraživanja teme, uz nezaobilaznu knjigu Dragutina Feletara *Prilozi za povijest Podravke* iz 1980. godine, važni su bili novinski članci u Glasu Podravine i listu Podravka izašli od sedamdesetih godina do danas. Istraživanju političke klime usred koje je formiran Podravkin marketing pridonio je članak *Narudžbe i otkupi umjetničkih djela za interijere javnih institucija u Hrvatskoj 1950-ih i 1960-ih* Patricije Počanić. Cilj ovog rada isticanje je marketinške uloge umjetnosti na primjeru Podravkinih praksi, a on je dio autoričinog opsežnijeg istraživanja te tematike.

2. Pivnica Kraluš

Prvi spomen Pivnice u Koprivnici objavljen je u listu Podravka u srpnju 1971. godine gdje je istaknut njezin budući smještaj u adaptiranim prostorijama zgrade na Trgu maršala Tita (današnji Zrinski trg) u kojima je nekoć bila smještena obrtnička radnja.[15] S obzirom na starost urbane renesansne jednokatnice s trijemom, njezinom će se adaptacijom postići ugođaj „koji takvi prostori zahtijevaju", čime je suptilno najavljeno posebno uređenje objekta.[16] U tisku iz 1972. godine otkriveni su izgled budućeg objekta i imena ljudi koji su radili na njemu. Zlatku Kauzlariću Atču, voditelju projekta uređenja, ključno je bilo zgradu obnoviti u izvornom obliku otvaranjem stupova pročelja i oblikovanjem ulaznog trijema koji će se koristiti kao terasa. Interijer čine tri glavna dijela, od kojih najveći u središtu ima ognjište oko kojeg se može sjediti. Prijelazni prostor ispunjava šank, a vodi iz glavnog prostora u manju, intimniju sobu uređenu u „folklornom" stilu s kaminom.[17] Pivnica ima i otvorenu kuhinju i garderobu sa sanitarnim čvorom.[18] Atač je smatrao kako bi Koprivnicu najbolje uredili lokalni umjetnici i obrtnici koji je poznaju i vole pa su upravo oni angažirani na projektu. Tako je on svojom slikom sa „simbolikom Podravine nekad i danas s nagovještajem budućnosti" oslikao desni bočni zid objekta. Josip Turković autor je pet vitraja koji također simboliziraju ovaj kraj, a svaki od njih prikazuje određenu temu, poput zime ili žetve. Kipar Josip Fluksi izrezbario je dvadesetak centimetara debela reljefna hrastova vrata Pivnice koja prikazuju „našeg podravskog seljaka u raznim prilikama". Podravkin fotograf Vladimir Kostjuk izradio je fotomontažu Koprivnice iz prošlog stoljeća koju je rekonstruirao prema jednoj staroj razglednici, a koja stoji nasuprot šanka. Osim umjetnika, istaknuti su obrtnici koji su sudjelovali u opremanju interijera pivnice poput zidara i građevinara kojima je rukovodio Josip Ivačić, a koji su koristili isključivo lokalni materijal uključujući ciglu, drvo i kamene oblutke iz bilogorskih potoka. Brojni autentični dekorativni elementi koji su krasili Pivnicu skupljeni su iz okolnih sela. Među njima su bile preslice, kolovrati, ćupovi, lampaši i različiti reljefi. Atač je dizajnirao krigle, a bilo je zamišljeno da osoblje pivnice goste poslužuje u odorama s detaljima podravskih vezova kakve će imati i jastuci na kojima će sjediti.[19] Kasnije se u novinama spominju imena još nekih osoba koje su sudjelovale u originalnom opremanju Pivnice 1972. godine. Franjo Dolenec je za Seljačku sobu, kako je nazvana intimnija prostorija, napravio reljef u terakoti te oslikao pribor za jelo i tanjure,[20] a lokalni stolari Zvonko i Marijan Glavnik te Marko Matkov oblikovali su i izrezbarili namještaj. Drvene svijećnjake i pepeljare izradio je majstor Josip Labaš, a kovane elemente Viktor Trumbetaš.[21] Također, Atač je u spomenutom intervjuu iz 1996.

12 FABIJANEC, Boris. *Podravkina pivnica Kraluš – središnje mjesto koprivničke gastronomske uživancije.* // Podravka XXXVI, 1368 (20. 2. 1997.), 2.
13 *Pivnica je proradila.* // Podravka X, 236 (15. 9. 1972.), 1.
14 Podravka XIV, 352 (29. 7. 1976.), 1.
15 Prema *Pivnica u Koprivnici.* // Podravka IX, 207 (2. 7. 1971.), 1. U zgradi Pivnice bila je prodavaonica tehničke robe. Prema FELETAR, Dragutin. *Živi koprivnički vremeplov.* // Glas Podravine XXXII, 11 (18. 3. 1977.), 6. Ondje se nalazila krojačka radnja Krunoslava Šavora što potvrđuje fotografija neutvrđene datacije koja prikazuje tu kuću s jasno vidljivim natpisom krojačnice.
16 *Pivnica u Koprivnici.* // Podravka IX, 207 (2. 7. 1971.), 1.
17 I. Č. *Pivnica u pravom podravskom ruhu.* // Podravka X, 221 (1. 2. 1972.), 9.
18 ČIČIN, Ivo. *To neće biti obična pivnica.* // Glas Podravine XXVII, 32 (18. 8. 1972.), 4.
19 ČIČIN, Ivo. *Nav. dj.*, 4.
20 I. Č. *Pivnica otvara svoja (reljefna) vrata.* // Glas Podravine XXVII, 36 (8. 9. 1972.), 5.; ERNEČIĆ, Dražen Nav. dj., 5.
21 KUZEL, Vladimir. Bilo kuda u Koprivnici je Atač svuda. // Glas Podravine i Prigorja LVII, 50 (20. 12. 2002.), 11.



Slika 3. Josip Turković, Vitraj u Pivnici „Kraluš" (snimila: Jelena Kaić).



Slika 4. Josip Fluksi, Vrata Pivnice „Kraluš" (snimila: Jelena Kaić).

godine istaknuo kako je prilikom uređenja Pivnice surađivao s tadašnjim ravnateljem Muzeja grada Koprivnice, Franjom Horvatićem. On mu je iz fundusa ustupio pojedine podravske predmete, poput krigle koja je inspirirala dizajn onih pivničkih, koji su bili postavljeni u objekt te su u međuvremenu nažalost uništeni ili pokradeni.[22] U subotu, 9. rujna 1972. godine Pivnica je otvorila svoja vrata, što je bilo popraćeno u tisku.[23]

Tijekom godina svojega postojanja, Pivnica je prošla brojne rekonstrukcije, adaptacije i obnove.[24] U proljeće 1980., uz zatvaranje za promet i prenamjenu centra Koprivnice u pješačku zonu te formiranje središnjeg trga, ugostiteljski objekti koji su se ondje nalazili, a među kojima je bila Pivnica, počeli su širiti i uređivati svoje terase. Osoblje je tada za list Podravka opisalo svoje planove prema kojima su ispred objekta planirali postaviti stolove i ukrasiti ih cvijećem,[25] što je ubrzo bilo i ostvareno.[26] Terasa Pivnice s godinama je postala prepoznatljiva poput njezina interijera, a najviše je pažnje privuklo postavljanje tende koja ju je natkrivala što je omogućilo korištenje i za toplijih ljetnih dana 1990. godine.[27] Devedesetih godina Pivnica je prvi put adaptirana u većem opsegu. Imajući u vidu specifičnost i prepoznatljivost njena interijera, planirane promjene ticale su se uređenja kuhinje te rekonstrukcije šanka, čiji se izgled pritom neće mijenjati, ali će se u njega ugraditi hladnjaci. Najavljeni radovi uključivali su i promjenu dotrajalih instalacija[28], a dovršeni su nakon nešto više od dva mjeseca, u veljači 1991. godine.[29] Posljednje vijesti o obnovi kuhinje objavljene su u ožujku 2026., kada je ona još jednom modernizira-

22 ERNEČIĆ, Dražen. Nav. dj., 5.
23 *Pivnica je proradila.* // Podravka X, 236 (15. 9. 1972.), 1.; *Pivnica je otvorena.* // Glas Podravine XXVII, 37 (15. 9. 1972.), 1.
24 U tisku je to mnogo puta spomenuto, primjerice: FELETAR Dragutin. *Uređuje se pivnica „Kraluš".* // Podravka XIV, 335 (31. 3. 1976.), 7.; S. P. *Stolovi na pločniku.* // Podravka XIX, 535 (16. 4. 1980.), 4.; S. P. *Novi izgled i nove cijene.* // Podravka XXIV, 787 (8. 5. 1985.), 8.; *Obavijest.* // Glas Podravine XLIV, 18 (12. 5. 1989.), 11.
25 S. P. *Stolovi na pločniku.* // Podravka XIX, 535 (16. 4. 1980.), 4.
26 PETRIĆ, S. *Ljepše, ugodnije, korisnije.* // Podravka XIX, 539 (21. 5. 1980.), 7.
27 B. M. *Osvježenje pod tendom.* // Podravka XXIX, 1049 (9. 8. 1990.), 1.
28 B. M. *Pivnica se budi iz dugogodišnjeg mrtvila.* // Podravka XXIX, 1046 (19. 7. 1990.), 3.
29 Ml. P. *Pivnica Kraluš adaptirana i ponovno otvorena.* // Podravka XXX, 1075 (21. 2. 1991.), 1.



Slika 5. Plitki tanjur Podravkine Umjetničke radionice s motivom ivanečkog veza u Pivnici „Kraluš" (snimila: Jelena Kaić).

na.[30] Zanimljivo je da, unatoč brojnim obnovama, interijer koji je osmislio Zlatko Kauzlarić Atač do danas nije znatnije mijenjan. Dapače, kada je 1998. godine u Glasu Podravine i Prigorja izašao javni natječaj kojim Podravka daje u zakup svoje ugostiteljske objekte, među njima i Pivnicu, jedan od uvjeta za buduće zakupce bio je da se ne mijenja njihov vizualni identitet.[31]

U Pivnici je ipak došlo do određenih promjena uređenja. Spomenuto je kako je dio predmeta ustupljenih iz Muzeja grada izgubljen ili uništen.[32] Samo nekoliko mjeseci nakon otvorenja, novinar Ivo Čičin opisao je atmosferu istaknuvši kako mnogi gosti uzimaju „suvenire" pa ondje već nedostaju skupe krigle, čaše *Panonske pivovare*, jastuci i krzna za sjedenje, a na Atačevoj slici pojedinci su uhvaćeni kako gase cigarete![33] Ipak, slika je u međuvremenu restaurirana pa je sačuvana u dobrom stanju.[34] Godine 1984. Podravka je od kipara Josipa Fluksija naručila reljef s prikazom Podravine i njezinih stanovnika koji se danas nalazi u Pivnici.[35] S druge strane, kada je Juraj Vučetić Zorko, poznati Podravkin likovni stvaratelj, odlazio u mirovinu, tvrtki je poklonio reljef *Podravkin pijetao* te izrazio želju da ga se smjesti u Pivnicu, no to djelo ondje se ne nalazi.[36] Dizajnerica Umjetničke radionice osnovane 1991. godine[37], Irena Kuzmić u okviru prenamjene Podravkinog *Štaglja* u restoran osmislila je vezene stolnjake, salvete, podmetače, ukrasne ručnike, krpe te porculansko posuđe inspirirane ivanečkim vezom.[38] S obzirom na to da su navedeni predmeti bili osmišljeni za opremanje ugostiteljskih objekata, upotrebljavali su se i u Pivnici. Štoviše, dio porculanskog posuđa iz Radionice, točnije pepeljare i plitki tanjuri ondje se upotrebljavaju i danas, ali samo u posebnim prilikama jer je preostao samo ograničen broj primjeraka.[39] Iako platnenih podmetača više nema, hrana u Pivnici servirana je na papirnatim podmetačima s reprodukcijom crteža Zvonka Sigetića, a interijer krase skulpture Bare Mustafe, Josipa Fluksija, Martina Hegedušića i Mije Kuzmana. U Seljačkoj sobi nalazi se grafika Josipa Generalića te nekoliko rezbarenih drvenih stolica izrađenih za originalno uređenje objekta 1972. godine. Turkovićevi vitraji u dobrom su stanju, a djelomično je oštećena fotomontaža Vladimira Kostjuka. Također, u interijeru je moguće vidjeti pojedine etnografske predmete poput ćupova, vrčeva i krigli te izvorne arhitektonske elemente poput ognjišta, rezbarenih drvenih greda, ciglenih zidova i kamenog poda izrađenog od oblutaka s bilogorskih potoka.

U skladu s uređenjem prostora, u Podravkinoj pivnici sastavljen je jelovnik koji se sastoji od tradicionalnih jela. Iako moderniziran, među izvornim jelima koja se na meniju nalaze i danas jesu pivski gulaš, sušeni goveđi jezik, domaća dimljena šunka i suha kobasica, svježi sir i vrhnje,

30 BARAĆ, Ivica. FOTO *Pivnica Kraluš s novom i suvremenom kuhinjom otvara vrata, evo kad...* // Epodravina.hr (12. 3. 2026.) https://epodravina.hr/foto-pivnica-kralus-s-novom-i-suvremenom-kuhinjom-otvara-vrata-evo-kad/ (pristupljeno: 19. 6. 2026.)
31 Glas Podravine i Prigorja LIII, 31 (7. 8. 1998.), 12.
32 ERNEČIĆ, Dražen. Nav. dj., 5.
33 ČIČIN, Ivo. *Atmosfera „Divljeg zapada".* // Glas Podravine XXVII, 38 (22. 9. 1972.), 5.
34 GROBENSKI, Ivan. *Nav. dj.*, 10–11.
35 FELETAR, D. *Reljef Josipa Fluksija za Podravku.* // Podravka XXIII, 721 (11. 1. 1984.), 7.
36 S. P. *Podravkin pijetao u Pivnici.* // Podravka XXVIII, 986 (20. 4. 1989.), 6.
37 BEŠENIĆ, Z. *Izrada Podravkinih suvenira uporabne i umjetničke vrijednosti.* // Podravka XXX, 1086 (9. 5. 1991.), 4.
38 MARKEŠ, B. *Kad se sa srcem stvara – stvara se novi marketinški imidž Podravke.* // Podravka XXXI, 1183 (29. 4. 1993.), 5.
39 Prema osoblju Pivnice *Kraluš*, s kojim je autorica teksta razgovarala 16. 6. 2026.



Slika 6. Eksterijer Podravske kleti (snimila: Jelena Kaić).

prge, *Kraluš* pita i brojna druga.[40] Uz ponudu hrane, događaji koji se odvijaju u Pivnici usklađeni su s marketinškom politikom Podravke pa se ondje, primjerice, održava dio programa Podravskih motiva. Također, u Pivnici su goste od samih početaka zabavljali brojni tamburaški sastavi,[41] a ponekad se ondje održavaju različite kulturne manifestacije, poput sata povijesti o njoj koji je 2010. godine organiziralo Povijesno društvo Koprivnica.[42]

3. Podravkin rekreacijski centar

Radnička konferencija Podravke na sjednici u srpnju 1974. donijela je odluku o realizaciji ideje i početku izgradnje rekreacijskog centra, što je objavljeno u tvorničkom listu u travnju iduće godine. Spomenuti kompleks zamišljen je kao mjesto u okolici Koprivnice gdje će Podravkaši provoditi svoje vikende, a prvi korak u realizaciji projekta bila je kupnja zemljišta na atraktivnoj lokaciji na uzbrdici u Starigradu. Planirano je više objekata, a lokalni konzervatori predložili su obnovu i adaptaciju starinske bilogorske kleti kao malog muzejskog prostora.[43] Već idućeg mjeseca iste godine srušena je stara klet na mjestu buduće kleti.[44] U kolovozu 1975. godine voditelj uređenja kompleksa, Zlatko Kauzlarić Atač, za list Podravka opisao je njegovu izgradnju. Istaknuvši različite buduće funkcije centra, Atač je otkrio kako će arhitektonski projekti spojiti izgled tipične podravske kleti i štaglja sa suvremenim potrebama, a u osmišljavanju koncepta sudjelovale su i zagrebačke arhitektice Jasna Nosso i Ljerka Lulić.[45] Do siječnja 1976. godine na vrhu starigradskog brežuljka već je bio gotovo dovršen ugostiteljski objekt slamnatoga krova, a drugi, nalik tradicionalnim podravskim štagljima, gradio se na proplanku ispod. Istovremeno je najavljeno njihovo opremanje u „starinskom podravskom stilu", zbog čega se sakupljaju predmeti iz lokalne etnografske baštine, čime je rukovodio Atač brinuvši o njihovoj funkcionalnosti.[46] U svibnju 1976. godine u Glasu Podravine bili su opisani dovršeni radovi. Dvoetažna klet kapaciteta je za osamdesetak posjeti-

40 https://podravka-ugostiteljstvo.hr/pivnica-kralus/ (pristupljeno: 19. 6. 2026.)
41 O ovome se mnogo pisalo u tisku, primjerice: *Nedjeljom uz tamburicu.* // Glas Podravine XLV, 31 (10. 8. 1990.), 5.; B. F. *„Denes bumo jeli i pili" – pun pogodak.* // Podravka XXXV, 1347 (12. 9. 1996.), 4.
42 LUKAVSKI, M. *Uz zdravu hranu, u Pivnici slušali o njezinoj povjesti!* // Glas Podravine LXV, 9 (5. 3. 2010.), 11.
43 Vj. P. *Gradimo rekreacioni centar u Jagnjedovcu.* // Podravka XIII, 298 (15. 4. 1975.), 5.
44 *Srušena klijet u Starigradu.* // Podravka XIII, 300 (16. 5. 1975.), 5.
45 (d. f.) *Starigrad – izazov izvođačima i korisnicima.* // Podravka XIII, 305 (1. 8. 1975.), 10.
46 FELETAR, Dragutin. *Starigrad raste.* // Podravka XIV, 324 (14. 1. 1976.), 3.



Slika 7. Ivan Haramija Hans, Karikatura s prkazom Vidikovca na PRC-u, list Podravka 8. 11. 1978. (snimila: Jelena Kaić).

telja te ima podrum, prizemlje i potkrovlje (Slika 6). Također je bila opremljena tradicionalnom goričkom opremom poput preše, lakomice, pute, zemljane peći, lagvi, svrabljivca i šlijefa[47], od čega je dio sačuvan do danas.[48] Drveni *štagelj*, smješten podno kleti, ima dva gumna, potkrovlje i šank te kapacitet od dvjesto gostiju, a uz njega je podignut stan za domara. U njihovoj okolici za posjetitelje se nalaze sjenice u funkciji pečenjara, a bili su predviđeni i prostori za pečenje kestena, objekti za licitarske šatore koji će ovamo dolaziti u posebnim prigodama te dječje igralište. Kao turistički potencijal centra istaknuta je blizina srednjovjekovnoj utvrdi Kamengrad i legende vezane uz nju.[49] Centar je otvoren krajem srpnja 1976. godine, a Dragutin Feletar u prigodnom je članku naveo tim koji ga je umjetnički opremio: uz arhitektice Nosso i Lulić te Atača, u tome su sudjelovali lokalni umjetnici Franjo Dolenec, Josip Turković i Josip Fluksi. Stolar Zvonko Glavnik iz Virja, koji se prethodno istaknuo u Pivnici, izradio je namještaj.[50]

Već do kolovoza 1977. godine, uređenjem parkinga i ceste do podnožja brijega na kojemu je klet, dovršeni su prvi veći radovi na kompleksu. Istodobno su u okoliš centra postavljene pristupne staze od stare cigle i još jedan hambar, a klet je proširena dogradnjom kuhinje pod kojom je prostraniji podrum.[51] U studenom 1978. godine na brijegu nasuprot kleti postavljen je Vidikovac prilikom čije se izgradnje razmišljalo o njegovu uklapanju u prirodno okruženje pa je sastavljen od hrastovine. Članak o njegovoj gradnji u listu Podravka popraćen je karikaturom Ivana Haramije Hansa koja, iako duhovita, sjajno predočuje izvorni izgled Vidikovca.[52] Devedesetih je, nakon dolaska Davora Perkova na čelo Podravkine Službe za ugostiteljstvo i obnove Pivnice, započela adaptacija *Štaglja* u restoran, kojoj se pristupilo u „podravskom stilu", korištenjem predmeta iz fundusa Podravkina Muzeja prehrane. Također je planirano opremanje vinoteke u staroj bilogorskoj kleti koja nije ispunjala svoju planiranu muzejsku funkciju, a u okolišu je zamišljeno uređenje dječjeg igrališta. Do tada je na Podravskoj kleti promijenjeno krovište i planirano rješavanje problema s odvodom.[53] Detaljniji opis adaptacije objavljen je u Glasu Podravine: *Štaglju će tom prilikom biti promijenjen krov, instalacije i zemljani pod te će ga se ostakliti, a uz nju je planirana gradnja ljetne terase*.[54] Izložbom „Tradicionalno podravsko vinogradarstvo" koja je bila otvorena 10. studenog 1992. godine obilježen je, uz ostalo, kraj radova na njegovu uređenju.[55] Tim koji je osmislio novo rješenje *Štaglja* činili su Podravkaši Zvonko Pavlek, Bolto Ranilović, Irena Kuzmić i Davor Perkov koji su interijer opremili predmetima poput starih zaprežnih kola i ogledala u jarmu. Djelatnice Umjetničke radionice, na čelu s Irenom Kuzmić, osmislile su posuđe s motivom podravskog srca

47 ROJČEVIĆ, J. *Nekadašnja Podravina sasvim blizu grada.* // Glas Podravine XXXI, 22 (28. 5. 1976.), 5.
48 Utvrdila autorica teksta posjetom Kleti 23. 6. 2026.
49 ROJČEVIĆ, J. *Nav. dj.*, 5.
50 FELETAR, Dragutin. *Starigrad – mjesto odmora i rekreacije.* // Podravka XIV, 352 (29. 7. 1976.), 4.
51 B. P. *Novo u „Podravkinom" rekreacijskom centru.* // Podravka XV, 405 (24. 8. 1977.), 5.
52 *Bogatiji za lijepi objekt.* // Podravka XVI, 465 (8. 11. 1978.), 6.
53 PAVKOVIĆ, Mi. *Podravkino ugostiteljstvo mijenja image i stare navike.* // Podravka XXIX, 1066 (6. 12. 1990.), 4.
54 ČIČIN, Ivo. *Nova raskoš starih ljepotana.* // Glas Podravine XLV, 28 (20. 7. 1990.), 6.
55 N. M. *Izložba „Tradicionalno podravsko vinogradarstvo".* // Podravka XXXI, 1161 (5. 11. 1992.), 6.

preuzetim s ivanečke nošnje, a u istom stilu izvezeni su i detalji na odorama osoblja.[56] Njihov rad uključivao je i vezene stolnjake, salvete, podmetače, ukrasne ručnike te krpe korištene prilikom posluživanja gostiju i kao dekoracija, a motivi s ivanečkog veza odabrani su zbog srca koje u njemu dominira te koje je zaštitni znak Podravke i Podravine.[57] Kad je kasnije upitan o ovoj adaptaciji starigradskog kompleksa, Atač je izrazio nezadovoljstvo jer je njome „narušena njegova osnovna ideja o originalnosti tog projekta koji, na žalost, nikad nije dovršen".[58] Među spomenutim idejama naveo je proširenje obližnjeg potoka u jezerce te postavljanje sportskih terena na površini livade ispod Kamengrada.[59] Marijan Špoljar u nekoliko je svojih članaka objavljenih u lokalnom tisku spomenuo uništeno dječje igralište Zvonimira Lončarića u Podravkinom rekreacijskom centru.[60] Prema ranije citiranom tekstu Zvonimira Mršića, krajem 1992. godine ondje je bilo u tijeku uređenje okoliša, u okviru kojega je bilo planirano i dječje igralište.[61] Iako se u lokalnom tisku njegova izgradnja i opis ne spominju, u osobnom fotoalbumu pronašla sam nekoliko fotografija iz druge polovine devedesetih godina na kojima se jasno vidi Lončarićeva drvena ljuljačka s ukupno deset ljudskih i ptičjih likova. Prema sjećanjima, dio tih skulptura bio je mobilan. Nažalost, spomenutog Lončarićeva rada u Starigradu više nema, ali s obzirom na oblikovanje likova, njihovu pokretljivost, natpis „ZL 94" vidljiv na fotografiji te na činjenicu da je umjetnik dotad surađivao s Podravkom, zaključak je da je ljuljačka tamo postavljena 1994. godine. Posljednje velike promjene u Starigradu su zabilježene 2020. godine radovima na *Štaglju* gdje se uređivala moderna terasa s pergolama, odnosno sa samostalnim sjenicama u produžetku stražnjeg dijela restorana. Na njih se nastavlja travnata površina, a malo dalje je veliko dječje igralište s različitim napravama i još jednim travnjakom. Ideja projektanata bila je da *Štagelj* istovremeno bude obiteljsko okupljalište i izletište te prostor za velike proslave.[62] Uoči otvorenja obnovljenog objekta, u travnju 2021. godine, opisani su još neki radovi na njemu koji uključuju novu stolariju, stepenište za galeriju, rasvjetu, pizza stanicu, sobu piva i kutak za roštilj.[63] Istovremeno s uređenjem *Štaglja*, a zbog krize uzorkovane virusom COVID-19, Podravska klet zatvorila je svoja vrata gostima i više ih nije otvorila, već se povremeno iznajmljuje za privatne svečanosti.[64] Drveni Vidikovac je u najlošijem stanju, oštećen u požaru uzrokovanom udarom munje u nevremenu 2011. godine.[65]

Godine 1980. osnovana je Sekcija za zimsku rekreaciju i zimske sportove Podravka.[66] Već u siječnju 1981. godine njezini su članovi uz Vidikovac formirali prvu skijašku stazu u ovom dijelu Podravine, opremljenu vučnicom za skijaše i rasvjetom.[67] Lokalni tisak idućih je desetljeća bio pun vijesti o zimskim aktivnostima u centru, a Sekcija je organizirala igre na snijegu koje su uključivale skijaška natjecanja za djecu i odrasle, skakanje u vrećama, potezanje užeta i alkarsku igru na sanjkama.[68] Također, kompleks je kroz godine služio okupljanjima Podravkinih umirovljenika, rukometašica, prvomajskim zabavama, biciklijadama, izložbama vina, prezentacijama različitih kuhinja, jednodnevnim izletima lokalnih dječjih vrtića i brojnim drugim događanjima koje je često pratila tradicionalna podravska glazba na tamburicama.[69] Kao i u Pivnici, jelovnik ugostiteljskih objekata u Podravkinom rekreacijskom centru, iako bitno izmijenjen, i dalje obiluje tradicionalnim specijalitetima, poput sušenog govođeg jezika, *prgi*, ragua od jelena, bunceka, restanog krumpira, *zlevanke*, štrukli i sličnih jela.[70]

56 MRŠIĆ, Z. *Štagelj – restoran koji odiše starim podravskim stilom i tradicijom.* // Podravka XXXI, 1165 (3. 12. 1992.), 4.
57 MARKEŠ, B. *Kad se sa srcem stvara – stvara se novi marketinški imidž Podravke.* // Podravka XXXI, 1183 (29. 4. 1993.), 5.
58 BANJANIN, Ines. *Podravina podatna za prostorno oblikovanje.* // Glas Podravine i Prigorja L, 51/52 (22. 12. 1995.), 13.
59 KUZEL, Vladimir. *Nav. dj.*, 11.
60 ŠPOLJAR, Marijan. *Svi na PRC.* // Glas Podravine i Prigorja LXXI, 19 (14. 5. 2021.), 17.; ŠPOLJAR, Marijan. *Ovo nije Ribin svijet.* // Glas Podravine i Prigorja LXXII, 10 (11. 3. 2022.), 8.
61 MRŠIĆ, Z. *Nav. dj.*, 4.
62 (rm) *Uskoro počinje obnova sedmerokatnice, u nju će uložiti 100 milijuna kuna.* // Glas Podravine i Prigorja LXX, 32 (4. 9. 2020.), 8.
63 (mk) *Danas će svoja vrata otvoriti novouređeni restoran Štagelj na PRC-u.* // Glas Podravine i Prigorja LXXI, 17 (30. 4. 2021.), 3.
64 MIHALJEVIĆ, Robert. *Requiem za Podravsku klet.* // Danica.hr (11. 11. 2025.) (pristupljeno: 19. 6. 2026.) (https://danica.hr/requiem-za-podravsku-klet/)
65 (oš) *Munja i požar presudile poznatom koprivničkom vidikovcu.* // Glas Podravine LXVI, 20 (27. 5. 2011.), 13.
66 FELETAR, Dragutin. *Nav. dj.*, 390.
67 J. L. *Skijama nadomak gradu.* // Glas Podravine XXXVI, 4 (30. 1. 1981.), 1.
68 *Igre na snijegu.* // Podravka XXIV, 776 (13. 2. 1985.), 7.
69 U tisku je mnogo članaka o tome, primjerice: Vj. P. *Pravo narodno veselje.* // Podravka XXV, 838 (8. 5. 1986.), 5.; Ml. P. *Nezaboravni dan u prirodi.* // Podravka XXVII, 963 (20. 10. 1988.), 6.; S. K. *Dalmatinski specijaliteti u Podravskoj kleti.* // Podravka XXIX, 1038 (24. 5. 1990.), 6.; B. F. *Prva izložba vina koprivničko-đurđevačkog vinogorja.* // Podravka XXXIII, 1238 (2. 6. 1994.), 5.
70 https://restoran-stagelj.hr/jelovnik/ (pristupljeno 19. 6.



Slika 8. Grupa iz dječjeg vrtića „Smiješak" na ljuljačci Zvonimira Lončarića na PRC-u (fotografija obitelji Kaić).

4. Promjene u marketinškoj politici Podravke nakon Pivnice Kraluš i rekreacijskog centra

U uvodu je spomenuto da je upogonjenje *Panonske pivovare* u jesen 1972. godine iniciralo otvaranje Podravkinih pivnica u Koprivnici i okolici. U listu Podravka iz 1975. godine čitatelji saznaju da jedna takva odnedavno radi u Pitomači, nakon otvorenih u Ludbregu, Vrbovcu i Samoboru. Također je istaknuto da su sve uređene u tradicijskom stilu.[71] Primjerice, interijer Podravkine pivnice u Mesničkoj ulici u Zagrebu opremljen je hrastovim klupama, masivnim stolovima, separeima, bačvama, kotlovskim limom, drvenim i tankim kotačima, što vise sa stropa kao lusteri i nanizanim pivskim bocama s odrezanim dnima i umetnutim svijećama na podu.[72] Čini se kako je Podravka prepoznala potencijal uređenja svojih ugostiteljskih objekata u tradicijskom stilu, pa su pojedini etnografski predmeti iskorišteni u te svrhe, ali osim koprivničke, ostale pivnice nisu svojim djelima opremali timovi umjetnika. Promocija i prodaja piva očito su bolje išle u tako uređenim prostorima. Pridoda li se tomu činjenica da su se i ondje na meniju nalazila tradicijska jela poput kotlovine i klipića te da su goste zabavljali tamburaši,[73] valja zaključiti kako je ova umjetno stvorena domaća atmosfera služila svrsi. Ipak, 1981. godine, otvaranjem pivnice koju je uredio Josip Turković u mađarskom gradu

2026.)
71 *Otvorena pivnica u Pitomači.* // Podravka XIII, 305 (1. 8. 1975.), 11.

72 PRVČIĆ, Vjekoslav. *I pivo teče na litre.* // Podravka XIV, 350 (14. 7. 1976.), 7.
73 PRVČIĆ, Vjekoslav. Nav. dj., 7.

Nagyatadu, napravljena je iznimka.[74]

Podravka se na Novogodišnjem sajmu u Zagrebu 1972. godine prezentirala improviziranom pivnicom u kineskom paviljonu. Uređena po uzoru na koprivničku, „pivnica" je bila opremljena autentičnim predmetima, ali i Atačevom monumentalnom slikom sa zimskim podravskim motivima i upisanim Galovićevim stihovima, te, kao u Pivnici *Kraluš*, postavljena bočno u odnosu na stolove. Osim uređenjem, u Zagrebu je tamburaškom svirkom i domaćim jelima evocirana podravska atmosfera uslijed koje se „pilo pivo, mnogo piva".[75] Dokaz da su ova formula i njezina primjena za Podravku bile uspješne jesu i prezentacije tvrtke na zagrebačkim velesajmovima narednih godina. Tako je njezin paviljon na zagrebačkom Proljetnom velesajmu 1977. godine imao ulazni prostor uređen poput podravske verande s postavljenim stolovima, a interijer je obilovao starim drvenim namještajem, tradicionalnim posudama za juhu, priborom za jelo s drvenim ručkama te štikanim salvetama na grubom platnu. Prostor je trebao asocirati na starinske kuhinje te evocirati domaću, toplu atmosferu koja posjetitelja poziva da sjedne i kuša Podravkinu juhu.[76]

Budući da je prilikom uređenja Pivnice uspostavljena suradnja s Muzejom grada Koprivnice, a sakupljanju etnografskih predmeta pristupilo se i prilikom opremanja Podravkinog rekreacijskog centra, ne čudi da se ideja za Podravkin Muzej prehrane javila upravo 1973. godine, nepunih godinu dana nakon otvaranja Pivnice *Kraluš*. Zamisao je u tekstu objavljenom u listu Podravka inicirao Dragutin Feletar istaknuvši kako slični muzeji postoje u inozemnim tvrtkama i kako bi, uslijed ubrzanog napretka tehnologije, bilo dobro dokumentirati i sačuvati originalna proizvodna postrojenja dok još postoje.[77] Do lipnja 1977. godine već su se diljem Podravine sakupljali etnografski predmeti za budući muzej[78] koji su svjedočili o „primitivnoj proizvodnji i preradi hrane na ovom području"[79] te nasuprot čemu su se suvremena postrojenja Podravke pozicionirala kao silovit progresivistički korak u budućnost. Pritom je istaknuta činjenica kako slični muzeji bude veliku pozornost posjetitelja, ali se pokazuju i poslovnim partnerima.[80]

Također, Podravka je nastavila suradnju s lokalnim umjetnicima među kojima su bili njezini stipendisti koji su opremali njene ugostiteljske objekte. Josip Turković je 1974. godine dovršio slikanje velikog platna za proizvodnu halu *Panonske pivovare*[81] s temom proizvodnje i uživanja piva.[82] Zlatko Kauzlarić Atač vodio je tim umjetnika u kojem su se, uz ostale, našli Josip Turković i Franjo Dolenec, koji je svojim djelima opremio novu, reprezentativnu Podravkinu poslovnu zgradu 1979. godine.[83] Štoviše, on je svoju dugogodišnju suradnju s tvrtkom održao do danas sudjelovanjem u posljednjoj obnovi spomenute zgrade 2022. godine.[84]

Mišljenja o bogatom uređenju Pivnice i Podravkinog rekreacijskog centra otpočetka su bila podijeljena. Pivnici se često zamjerala tama njezina interijera, neudobnost masivnog drvenog namještaja, pretrpanost nepripadajućim muzejskim predmetima i slično.[85] Podravkin rekreacijski centar bio je kritiziran zbog manjka sadržaja u okolišu: „jedača i pijača nisu rekreacija".[86] Najveću zamjerku objektima uputili su ugostitelji koji su često isticali kako su im na upravljanje dati „reprezentativni objekti koji oltarski oslikavaju naše podneblje, bez razmišljanja o ugostiteljskim normama koje bi oni trebali imati da bi uspješno poslovali", misleći pritom ponajviše na njihovu skučenost.[87] Na istom je tragu novinar Ivan Peterlin koji smatra da se ugostiteljski objekti moraju moći prilagoditi vremenu i novim potrebama potrošača: „prostori su to koji se neprestano renoviraju, mijenjaju, moderniziraju

74 J. R. *I Mađari imaju „Kraluš".* // Glas Podravine XXXVI, 18 (8. 5. 1981.), 7.
75 V. C. *Proščenje po podravski.* // Glas Podravine XXVII, 52 (29. 12. 1972.), 9.
76 PRVČIĆ, Vjekoslav. *Gurmanski urlik gurmanske juhe.* // Podravka XV, 389 (27. 4. 1977.), 10.
77 D. F. *Muzej Podravke – da ili ne?* // Podravka XI, 252 (16. 5. 1973.), 14.
78 BRLEČIĆ, Radmila. *Omladina „Podravke" budućem muzeju.* // Podravka XV, 397 (29. 6. 1977.), 8.
79 BRLEČIĆ, Radmila. Svi eksponati – pokloni. // Podravka XV, 397 (29. 6. 1977.), 8.
80 D. F. Nav. dj., 14.
81 FELETAR, Dragutin. *Turković između stvarnosti i mašte.* // Podravka XII, 291 (27. 12. 1974.), 17.
82 (df) *Najveće platno Podravine – u našoj pivovari.* // Podravka XI, 252 (16. 5. 1973.), 14.
83 *Podravka poslovna zgrada.* Koprivnica: SOUR Podravka, 1979.
84 ŠPIRANEC, Ozren. *M. Dalić: Ovime simbolično poručujemo Podravkašima da mogu uspjeti na bilo kojem svjetskom tržištu.* // Glas Podravine i Prigorja LXXII, 35 (16. 9. 2022.), 6.
85 PETERLIN, I. *Paradoks prostora.* // Glas Podravine XXXIV, 3 (19. 1. 1979.), 6.; ŠPOLJAR, Marijan. *Rekreacioni centar – komunikacija ili zaborav na rad.* // Podravka XIII, 300 (16. 5. 1975.), 14.
86 PETRIĆ, S. *Ugostitelji.* // Podravka XXII, 711 (19. 10. 1983.), 5.
87 PETRIĆ, S. *Lijepa kuća bez čvrstih temelja.* // Podravka XX, 602 (12. 8. 1981.), 5.

što je ovdje nemoguće učiniti".[88] Unatoč ili možda baš zbog njihova specifičnog uređenja, oni su prepoznati kao simboli Podravke i Koprivnice, u kojima „kupci, partneri, gosti i dužnosnici stječu i zaokružuju svoj dojam o tvrtki i Podravini"[89] te su inspiracija brojnim umjetnicima koji ih prikazuju na svojim radovima.[90] Značaj im je posebice valoriziran 2006. godine kada je tvrtka razmišljala o prodaji Pivnice, a na oglas se javio Grad Koprivnica u želji da kupi ovaj „gradski sinonim u samom centru".[91]

5. Zaključak

Po završetku Drugog svjetskog rata i formiranja Jugoslavije dolazi do promjena koje su, uz ostalo, utjecale na percepciju slobodnog vremena radnika i redefinirale ulogu umjetnosti u društvu. Godine 1946. zakonom je definirano radničko pravo na plaćeni godišnji odmor, a 1965. godine za njega je uveden regres što je rezultiralo turističkom ekspanzijom u idućim desetljećima.[92] Posljedično i usklađeno sa socijalističkom teorijom o učinkovitijem odmornom radniku, brojne jugoslavenske tvrtke organizirale su slobodno vrijeme svojih zaposlenika što je, uz godišnje odmore, uključivalo sport i rekreaciju. Trendu se pridružila Podravka gradnjama koprivničkog hotela 1969. godine i odmarališta u Pirovcu početkom sedamdesetih, osnivanjem brojnih sportskih sekcija te otvaranjem svojih ugostiteljskih objekata.

S obzirom na to da je poratno jugoslavensko stanovništvo bilo većinski neuko, veliku pažnju od svojeg je osnutka država posvećivala obrazovanju. U tom kontekstu umjetnost je imala prosvjetnu ulogu pa su, prilikom izgradnje, brojne škole i učilišta bila opremana umjetničkim djelima.[93] Takve prakse ujedno su bile usklađene s total dizajnom, tada popularnom sintezom slikarstva, kiparstva, dizajna i primijenjenih umjetnosti pod okriljem arhitekture.[94] U skladu s navedenim trendom te prema Preporuci Saveta za kulturu Narodne Republike Srbije o izvođenju i korišćenju radova i dela likovnih umetnosti u investicionoj izgradnji iz 1958. godine, kojom se predlažu promišljeni investicijski programi koji bi trebali uključivati i likovne realizacije, u NR Hrvatskoj, uz obrazovne ustanove, brojne se gradnje počinju opremati umjetninama, uključujući ugostiteljske objekte.[95] Pritom je njihova tematika bila u bliskoj vezi s trenutačnom političkom klimom i njihovom funkcijom: primjerice, hoteli su, očekujući turiste sa zapada, opremani radovima domaćih umjetnika suvremenog izraza, a za zgrade administrativno-upravnih tijela otkupljivali su se portreti i biste političara i državnih dužnosnika.[96] Na jednak su način, tematski promišljeni i u total dizajnu izvedeni opisani Podravkini ugostiteljski objekti.

Također, u takvoj je klimi, otkupom slike *Pijetao* Ivana Generalića i skulptura *Koritarki* Ivana Sabolića, započelo sakupljanje umjetnina u Podravci. Pritom je tematika djela koja je tvrtka odabirala određivana njenom vezom s krajem u kojem je osnovana te prepoznatljivim zaštitnim znakovima srca i pijetla. Tvrtka nije u tome bila usamljena: praksa sakupljanja umjetnina usklađenih s marketinškom politikom određene tvrtke bila je uobičajena u Jugoslaviji. Štoviše, Podravka nije čak ni jedina koprivnička tvrtka koja je posjedovala umjetničku zbirku: iako mnogo skromnija i simbolično nazvana *Obućar i njegovo djelo*, ona Tvornice obuće *Sloga* 1987. godine brojala je dvanaest slika naivnih umjetnika.[97] Stoga je opremanje Pivnice *Kraluš* i Podravkinog rekreacijskog centra djelima lokalnih autora logično.

Marketinške prakse Podravke prvenstveno su bile usklađene s tadašnjom državnom politikom prema kojoj je umjetnost bila važan čimbenik u životu radnika te su bile istovjetne onima brojnih jugoslavenskih tvrtki.[98] Uklapanjem

88 PETERLIN, I. *Nav. dj.*, 6.
89 PAVKOVIĆ, Mladen. *Podravkino ugostiteljstvo i podravski turizam imaju budućnost.* // Podravka XXXVI, 1383 (12. 6. 1997.), 4.
90 PAVKOVIĆ, Ml. *Spojeno lijepo s ugodnim i – humanitarnim.* // Podravka XXXVI, 1383 (12. 6. 1997.), 6.
91 *Pivnica je sinonim Koprivnice i zato je Grad zainteresiran za njezinu kupnju.* // Glas Podravine LXI, 40 (13. 10. 2006.), 11.
92 POČANIĆ, Patricia. *Narudžbe i otkupi umjetničkih djela za interijere javnih institucija u Hrvatskoj 1950-ih i 1960-ih.* // Peristil 62/2019, Zagreb: Društvo povjesničara umjetnosti, 2019., 188.
93 POČANIĆ, Patricia. *Nav. dj.*, 185–186.
94 POČANIĆ, Patricia. *Između ideje i realizacije: prilog poznavanju umjetničkih djela u interijeru Zgrade društveno-političkih organizacija — Kockice.* // Život umjetnosti : časopis o modernoj i suvremenoj umjetnosti i arhitekturi, Vol. 110 No. 1, Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, 2022., 109.
95 POČANIĆ, Patricia. *Nav. dj.*, 184–188.
96 POČANIĆ, Patricia. *Nav. dj.*, 188–192.
97 *Sloga.* // Glas Podravine XLII, 17 (1. 5. 1987.), 5.
98 U fokusu tih socijalističkih ideja bile su kulturne potrebe, čijim su zadovoljenjem radnici postajali educiraniji i produktivniji. O tomu se mnogo pisalo u listu Podravka, primjerice:

u lokalnu tradiciju i stvaralaštvo Podravka je istaknula pripadnost i promovirala svoje domaće proizvode koji su se u tako stvorenoj atmosferi ugostiteljskih objekata dobro prodavali. Također, ondje su dočekivani posjetitelji i poslovni partneri koji su na temelju svojih iskustava stvarali pozitivnu sliku o tvrtki. Potaknuti time, Podravkini rukovodioci lokalnu su umjetnost nastavili koristiti u promocijama na sajmovima, otvaranjem Muzeja prehrane i nastavkom suradnje s umjetnicima koji su istovremeno bili njihovi stipendisti. Zaključno valja spomenuti da će starigradski centar ove godine obilježiti pedeset godina svojeg postojanja što se u tvrtki planira prigodno obilježiti.[99] Time je ovom radu, koji je dio šireg autoričinog istraživanja marketinške uloge umjetnosti u Podravci, pridodan obljetnički značaj.

Summary

Art in the Service of Marketing: The Design and Artistic Decoration of the "Kraluš" Beer Hall and Podravka's Recreation Centre

JELENA KAIĆ

Following the opening of the "Panonska Pivovara" brewery in 1972, Podravka, in accordance with its marketing strategy, began establishing a chain of beer halls in the surrounding area. Of these establishments, the Koprivnica beer hall distinguished itself through its interior design and artistic decoration, developed under the direction of Zlatko Kauzlarić Atač. Podravka's Recreation Centre was opened in 1976 near the city of Koprivnica. Its conceptual design, like that of the beer hall, was created by a team headed by Atač. Through their visual identity, selection of food and beverages, and the various events organized there, both establishments served to celebrate and promote Podravka and the cultural heritage of the Podravina region. This paper seeks to examine these features in the context of the company's established marketing practices, which were coordinated with state policy and relied significantly on local art and ethnology. The paper forms part of the author's broader research into the role and function of art in Podravka's marketing activities.

Literatura i izvori

FELETAR, Dragutin: *Prilozi za povijest „Podravke"*. Koprivnica: SOUR „Podravka" Koprivnica, 1980.

PIJETAO NA GRIČU, 1987. (ur. Vjekoslav Prvčić), Koprivnica, Zagreb: SOUR „Podravka", MTM (katalog izložbe)

POČANIĆ, Patricia: *Između ideje i realizacije: prilog poznavanju umjetničkih djela u interijeru Zgrade društveno-političkih organizacija — Kockice.* // Život umjetnosti : časopis o modernoj i suvremenoj umjetnosti i arhitekturi, Vol. 110 No. 1, Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, 2022., 106–129.

POČANIĆ, Patricia: *Narudžbe i otkupi umjetničkih djela za interijere javnih institucija u Hrvatskoj 1950-ih i 1960-ih.* // Peristil 62/2019, Zagreb: Društvo povjesničara umjetnosti, 2019., 179–201.

Podravka poslovna zgrada. Koprivnica: SOUR Podravka, 1979.

Kultura u normativnim aktima radnih organizacija. // Podravka IX, 217 (26. 11. 1971.), 11.; *Radnik i kultura.* // Podravka IX, 217 (26. 11. 1971.), 11.; *Savjetovanje Radnička klasa i kultura.* // Podravka XI, 265 (28. 11. 1973.), 10.

99 Informaciju ustupila Nada Matijaško iz Podravkinog Muzeja prehrane 30. 6. 2026.

https://podravka-ugostiteljstvo.hr/pivnica-kralus/ (pristupljeno 19. 6. 2026.)

https://restoran-stagelj.hr/jelovnik/ (pristupljeno 19. 6. 2026.)

(d. f.) *Starigrad – izazov izvođačima i korisnicima.* // Podravka XIII, 305 (1. 8. 1975.), 10.

(df) *Najveće platno Podravine – u našoj pivovari.* // Podravka XI, 252 (16. 5. 1973.), 14.

(mk) *Danas će svoja vrata otvoriti novouređeni restoran Štagelj na PRC-u.* // Glas Podravine i Prigorja LXXI, 17 (30. 4. 2021.), 3.

(oš) *Munja i požar presudile poznatom koprivničkom vidikovcu.* // Glas Podravine LXVI, 20 (27. 5. 2011.), 13.

(rm) *Uskoro počinje obnova sedmerokatnice, u nju će uložiti 100 milijuna kuna.* // Glas Podravine i Prigorja LXX, 32 (4. 9. 2020.), 8.

B. F: *„Denes bumo jeli i pili" – pun pogodak.* // Podravka XXXV, 1347 (12. 9. 1996.), 4.

B. F: *Prva izložba vina koprivničko-đurđevačkog vinogorja.* // Podravka XXXIII, 1238 (2. 6. 1994.), 5.

B. M: *Osvježenje pod tendom.* // Podravka XXIX, 1049 (9. 8. 1990.), 1.

B. M: *Pivnica se budi iz dugogodišnjeg mrtvila.* // Podravka XXIX, 1046 (19. 7. 1990.), 3.

B. P: *Novo u „Podravkinom" rekreacijskom centru.* // Podravka XV, 405 (24. 8. 1977.), 5.

BANJANIN, Ines: *Podravina podatna za prostorno oblikovanje.* // Glas Podravine i Prigorja L, 51/52 (22. 12. 1995.), 13.

BARAĆ, Ivica: *Pivnica Kraluš s novom i suvremenom kuhinjom otvara vrata, evo kad...* // Epodravina.hr (12. 3. 2026.) https://epodravina.hr/foto-pivnica-kralus-s-novom-i-suvremenom-kuhinjom-otvara-vrata-evo-kad/ (pristupljeno 19. 6. 2026.)

BEŠENIĆ, Z: *Izrada Podravkinih suvenira uporabne i umjetničke vrijednosti.* // Podravka XXX, 1086 (9. 5. 1991.), 4.

Bogatiji za lijepi objekt. // Podravka XVI, 465 (8. 11. 1978.), 6.

BRLEČIĆ, Radmila: *Omladina „Podravke" budućem muzeju.* // Podravka XV, 397 (29. 6. 1977.), 8.

BRLEČIĆ, Radmila: *Svi eksponati – pokloni.* // Podravka XV, 397 (29. 6. 1977.), 8.

ČIČIN, Ivo: *Atmosfera „Divljeg zapada".* // Glas Podravine XXVII, 38 (22. 9. 1972.), 5.

ČIČIN, Ivo: *Nova raskoš starih ljepotana.* // Glas Podravine XLV, 28 (20. 7. 1990.), 6.

ČIČIN, Ivo: *To neće biti obična pivnica.* // Glas Podravine XXVII, 32 (18. 8. 1972.), 4.

D. F. *Muzej Podravke – da ili ne?* // Podravka XI, 252 (16. 5. 1973.), 14.

ERNEČIĆ, Dražen: *Slikarevo kazalište u Koprivnici.* // Glas Podravine i Prigorja LI, 19 (10. 5. 1996.), 5.

FABIJANEC, Boris: *Podravkina pivnica Kraluš – središnje mjesto koprivničke gastronomske uživancije.* // Podravka XXXVI, 1368 (20. 2. 1997.), 2.

FELETAR, D.: *Reljef Josipa Fluksija za Podravku.* // Podravka XXIII, 721 (11. 1. 1984.), 7.

FELETAR, Dragutin: *Starigrad – mjesto odmora i rekreacije.* // Podravka XIV, 352 (29. 7. 1976.), 4.

FELETAR, Dragutin: *Starigrad raste.* // Podravka XIV, 324 (14. 1. 1976.), 3.

FELETAR, Dragutin: *Turković između stvarnosti i mašte.* // Podravka XII, 291 (27. 12. 1974.), 17.

FELETAR Dragutin: *Uređuje se pivnica „Kraluš".* // Podravka XIV, 335 (31. 3. 1976.), 7.

FELETAR, Dragutin: *Živi koprivnički vremeplov.* // Glas Podravine XXXII, 11 (18. 3. 1977.), 6.

Glas Podravine i Prigorja LIII, 31 (7. 8. 1998.), 12.

GROBENSKI, Ivan: *Želja mi je oslikati Podravkine silose, a gradski trg trebalo je spojiti sa Svilarskom ulicom.* // Glas Podravine i Prigorja (16. 9. 2022.), 10–11.

I. Č.: *Pivnica otvara svoja (reljefna) vrata.* // Glas Podravine XXVII, 36 (8. 9. 1972.), 5.

I. Č.: *Pivnica u pravom podravskom ruhu.* // Podravka X, 221 (1. 2. 1972.), 9.

Igre na snijegu. // Podravka XXIV, 776 (13. 2. 1985.), 7.

Izgradnja odmarališta u Pirovcu. // Podravka XXVI, 893 (4. 6. 1987.), 10.

J. L.: *Skijama nadomak gradu.* // Glas Podravine XXXVI, 4 (30. 1. 1981.), 1.

J. R.: *I Mađari imaju „Kraluš".* // Glas Podravine XXXVI, 18 (8. 5. 1981.), 7.

Kultura u normativnim aktima radnih organizacija. // Podravka IX, 217 (26. 11. 1971.), 11.

KUZEL, Vladimir: *Bilo kuda u Koprivnici je Atač svuda.* // Glas Podravine i Prigorja LVII, 50 (20. 12. 2002.), 11.

LUKAVSKI, M.: *Uz zdravu hranu, u Pivnici slušali o njezi-*

noj povjesti! // Glas Podravine LXV, 9 (5. 3. 2010.), 11.

MARKEŠ, B.: *Kad se sa srcem stvara – stvara se novi marketinški imidž Podravke.* // Podravka XXXI, 1183 (29. 4. 1993.), 5.

MIHALJEVIĆ, Robert: *Requiem za Podravsku klet.* // Danica.hr (11. 11. 2025.) (pristupljeno 19. 6. 2026.) (https://danica.hr/requiem-za-podravsku-klet/)

Ml. P.: *Nezaboravni dan u prirodi.* // Podravka XXVII, 963 (20. 10. 1988.), 6.

Ml. P.: *Pivnica Kraluš adaptirana i ponovno otvorena.* // Podravka XXX, 1075 (21. 2. 1991.), 1.

MRŠIĆ, Z.: *Štagelj – restoran koji odiše starim podravskim stilom i tradicijom.* // Podravka XXXI, 1165 (3. 12. 1992.), 4.

N. M.: *Izložba „Tradicionalno podravsko vinogradarstvo".* // Podravka XXXI, 1161 (5. 11. 1992.), 6.

Nedjeljom uz tamburicu. // Glas Podravine XLV, 31 (10. 8. 1990.), 5.

Obavijest. // Glas Podravine XLIV, 18 (12. 5. 1989.), 11.

Otvorena pivnica u Pitomači. // // Podravka XIII, 305 (1. 8. 1975.), 11.

PAVKOVIĆ, Mladen.: *Podravkino ugostiteljstvo i podravski turizam imaju budućnost.* // Podravka XXXVI, 1383 (12. 6. 1997.), 4.

PAVKOVIĆ, Ml.: *Podravkino ugostiteljstvo mijenja image i stare navike.* // Podravka XXIX, 1066 (6. 12. 1990.), 4.

PAVKOVIĆ, Ml.: *Spojeno lijepo s ugodnim i – humanitarnim.* // Podravka XXXVI, 1383 (12. 6. 1997.), 6.

PETERLIN, I.: *Paradoks prostora.* // Glas Podravine XXXIV, 3 (19. 1. 1979.), 6.

PETRIĆ, S.: *Lijepa kuća bez čvrstih temelja.* // Podravka XX, 602 (12. 8. 1981.), 5.

PETRIĆ, S.: *Ljepše, ugodnije, korisnije.* // Podravka XIX, 539 (21. 5. 1980.), 7.

PETRIĆ, S.: *Ugostitelji.* // Podravka XXII, 711 (19. 10. 1983.), 5.

Pivnica je otvorena. // Glas Podravine XXVII, 37 (15. 9. 1972.), 1.

Pivnica je proradila. // Podravka X, 236 (15. 9. 1972.), 1.

Pivnica je sinonim Koprivnice i zato je Grad zainteresiran za njezinu kupnju. // Glas Podravine LXI, 40 (13. 10. 2006.), 11.

Pivnica u Koprivnici. // Podravka IX, 207 (2. 7. 1971.), 1.

Podravka XIV, 352 (29. 7. 1976.), 1.

Podravke u bronci. // Glas Podravine XX, 10 (9. 3. 1968.), 1.

PRVČIĆ, Vjekoslav.: *Gurmanski urlik gurmanske juhe.* // Podravka XV, 389 (27. 4. 1977.), 10.

PRVČIĆ, Vjekoslav.: *I pivo teče na litre.* // Podravka XIV, 350 (14. 7. 1976.), 7.

Radnik i kultura. // Podravka IX, 217 (26. 11. 1971.), 11.

ROJČEVIĆ, J.: *Nekadašnja Podravina sasvim blizu grada.* // Glas Podravine XXXI, 22 (28. 5. 1976.), 5.

S. K.: *Dalmatinski specijaliteti u Podravskoj kleti.* // Podravka XXIX, 1038 (24. 5. 1990.), 6.

S. P.: *Novi izgled i nove cijene.* // Podravka XXIV, 787 (8. 5. 1985.), 8.

S. P.: *Podravkin pijetao u Pivnici.* // Podravka XXVIII, 986 (20. 4. 1989.), 6.

S. P.: *Stolovi na pločniku.* // Podravka XIX, 535 (16. 4. 1980.), 4.

Savjetovanje Radnička klasa i kultura. // Podravka XI, 265 (28. 11. 1973.), 10.

Sloga. // Glas Podravine XLII, 17 (1. 5. 1987.), 5.

ŠPIRANEC, Ozren: *M. Dalić: Ovime simbolično poručujemo Podravkašima da mogu uspjeti na bilo kojem svjetskom tržištu.* // Glas Podravine i Prigorja LXXII, 35 (16. 9. 2022.), 6.

ŠPOLJAR, Marijan: *Ovo nije Ribin svijet.* // Glas Podravine i Prigorja LXXII, 10 (11. 3. 2022.), 8.

ŠPOLJAR, Marijan: *Rekreacioni centar – komunikacija ili zaborav na rad.* // Podravka XIII, 300 (16. 5. 1975.), 14.

ŠPOLJAR, Marijan: *Svi na PRC.* // Glas Podravine i Prigorja LXXI, 19 (14. 5. 2021.), 17.

Srušena klijet u Starigradu. // Podravka XIII, 300 (16. 5. 1975.), 5.

V. C.: *Prošćenje po podravski.* // Glas Podravine XXVII, 52 (29. 12. 1972.), 9.

Vj. P.: *Gradimo rekreacioni centar u Jagnjedovcu.* // Podravka XIII, 298 (15. 4. 1975.), 5.

Vj. P.: *Pravo narodno veselje.* // Podravka XXV, 838 (8. 5. 1986.), 5.